B
1045-
1056.

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA
B. 1045-56

ספר
הנהגות חיים

בן ימצא חיים · חיים היא לעושיה ולכל בשרו מרפים

רז קליין ביכליין איזט וואהל בטראכט ווער דר נאך ווערט לעבן · ווערט געפינדן דז איבגי לעבן · אונ אך פיל תחנות ובקשות דרבייאן גאר עבין · דר איט דער מענש קען אין גאטש דינטט לעבן · דרום האב איך עס אויף טייטש גשטעלט אליז זאל פר שטין דיא גאנצי וועלט · וויא זיך דער מענש זאל אין שול פירן · ווערט מאן דרינן וואהל שפירן · וואס דרינן שטיט קען מאן ניט אלט העבר שטעלן ווער אביר דרינן ווערט לעזין דעם ווערט עז וואהל געפעלן דרום איר ליבן לייט לאזט אייך דאז קליין געלד פר דען ביכליין ניט פר דריסן · דר גיגן ווען איר עז ווערט האלטין ווערט איר עס גניסן לעולם הבא

ווילהרמרש דארף

לפרט תין חיים לפ"ק

על ידי המחוקק רבי הירש בן האלוף כהרר חיים זצ"ל מפיורדא

1055

הלכות בית הכנסת

אמר דוד ער זאגט דוד המלך ע"ה · אונ' דוא שלמה מיין זון [דע את אלהי אביך] דז מיינט טייטש דוא זאלשט קענן דיין פאטרש גאט אונ' זאלשט דינן איהם מיט גאנצן הערצן אונ' מיט גאנצן לייב · דען גאט דער פארשט אלי הערצן אונ' אלי דיש גדאנקן בריפט ער אך זאל דער מענש גדענקן אליז קיין ביז קומט רונטר פון היאל נייערט וואש הש"י טוט מיינט אליז צו גוטן אליז ער זיין (עבירות) זאל ביטן אונ' זאל איהם (לעולם הבא) וואהל גין דען הש"י שיקט קיינם יסורים ווען ער קיין (עבירה) געטאהן האט אליז איר געפינדן אין דער גמרא ער זאגט (רבי אלעזר) וייל דער (בן ארך) לעבט אין מייטל(שמחה) ביסט ער ניקש פון זיין עבירות ווען ער אין אמהל יסורים האט מיינט איהם הש"י ליב אליז דער פסוק גיט כי את אשר י[illegible] וכיח ווען גאט ליב האט · דען טוט ער שטראפן · אך דאריך (יסורים) טוט דער מענש (תשובה) אליז איר געפינדן אין מעשה פון (מנשה) דער קיניג (יהודה) וויא אויך איהם זיין יסורים קומן האט ער (תשובה) געטאהן · דרום זאל דער מענש גדענקן אן הש"י אזו בלד אליז ער אויך שטיט צו פריא זאל ער זיך שטארקן גלייך אליז איין ליב ; אונ' זאל הש"י לובן אונ' זאל זאגן · מודה אני לפניך מלך חי וקים שהחזרת בי נשמתי בחמלתך רבה אמונתיך אונ' זאל אויך שטין ווי מאן שול קלאפפט דער ווארדין ער זאל ערשט קענן (תהילים) זאגן פר דער תפלה · איין טייל לייט זאגן ערשט תהילים נאך דען אדין · דיא טוגין ניט רעכט דען דאריך דען תהילים זאגן ווערן דיא (מקטריגים) פר טריבן וואש דיא תפלה וועלין אויך האלטן אליז זיא זאל ניט קומן פר הש"י · אונ' ווען ער ערשט מרט וואש העלפט איהם דז תהילים זאגן ווען (חס ושלום) טון מקטריגים זיין אן דער תפלה גיוועזן · אלזו מיינט בעסיר אליז ער זאל ערשט תהילים זאגן אליז איר געפינדן אין דער גמרא דער מענש זאל ערשט דער צילין דיא לויב פון הש"י אונ' דער נאך זאל ער תפלה טאהן · אך מי ער תפלה טוט זאל ער זיך געווינן ערשט זיין צורך צו טאהן דער ווארטן ער זאל ניט קומן פר הש"י תפלה צו טאהן מיט איין בויך פאל צואה אונ' ווען ער מיינט אין (בית הכנסת) זאל ער ניט גדענקן אן (דברי תורה) ער זאל רעכנה וואש ער אין זיין הויז האלטונג ברויכט מיינט עז שבת : דערך ער ניט רעכנן זאל ער

גדענקן

גדענקין אין היפשה (בנינים) אך זאל ער גווארנט זיין אליז קיין פלעק פון צואה אויף זיין העאר אויזט ער זאל זיך בודק זיין · דער ווארדין זיין תפלה זאל ניט חס ושלום פר טטויסן ווערן :

ומיד אונ׳ אזוי בלד אליז טאג אויזט זאל ער גישווינט אין דער שול גין דער ווארדן ער זאל אונטר דיא ערשטה צעהן זיין האט ער אער לון אז דיא אנדרן די נאך איהם קואין :

כשבא ווען ער קואט צו דער שול טיר זאל ער זאגין בבית אלהים נהלך ברגש הריני הולך בדרגש של הקב״ה מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים אונ׳ דער נאך זאל ער עטוואס צדקה געבין אונ׳ זאל זאגן · אני בצדק אחזה פניך מתן בסתר יכפה אף אונ׳ דער נאך זאל ער זאגין (אה טובו אני קראתיך) אונ׳ זאל זיך זעלין איין ווינג אייער אן פאנגט צו ארין דער ווארדן ער זאל אן בריטן זיין העדץ צו הש״י ער זאל ניט שטין צו ארין אין גשפעט אונ׳ ניט איט (חולפות) נייערט ער זאל שטין אין אייטל פאריפט אונ׳ דעאוטיג אונ׳ אין פרייט אונ׳ זאל גדענקין גלייך ווען דיא שכינה גיגן איהם שטונד אונ׳ גלייך וויא איין קנעכט שטיט פר זיינם העדין אונ׳ זאל אס טאהן זיין ביזה גידאנקין אונ׳ זאל גידענקין ווען ער רידט פר איין אלך בשר ודם · העטער ערשט זיך גריכט וויא ער רידן זאל אליז ער ניט גשטרויכלט זאל ווערן (אכל שכן) ווען ער קואט צו רידן פר הש״י דער פארשט אלי גדאנקין · אונ׳ ער זאל ניט גדענקין הש״י אוז איהם זיין · בקשה) טאהן וויל ער פלייסג האט גיארט ווער זיך אזו גדענקט · אזלט ער הש״י ברוגז נייערט ער זאל הש״י ביטן ער זאל אים טאהן זיינבגער איט דרבארקייט אונ׳ איט גרוים גנאד :

איין שינה תחינה פר דען ארין

הער פון דער גנצי וועלד איך דיין קנעכט (פלוני ב״פ) קום פר דיר צו ביטן אונ׳ פאר דיין היילגן (כסא הכבוד) וויא וואהל טאך איך בין נאר וויא איין שאטין אונ׳ בין ניט ווערדיג צו גדענקין דיין נאאין (אכל שכן צו ביטן פאר דיר זונדרליין דארך דיין גרויס דער בראקייט ביט איך דיך דוא זאלשט איר ענטפרין אונ׳ בענטין אונ׳ זאלשט איך בגליקין אין איין וועג אונ׳ אין איין האנדיל עפין איר דיא טארין פון דער תפלה · דיא טארין פון דער תשובה דיא טארן פון פרנסה דיא טארן פון לנג לעבין · אונ׳ שרייב איך אן אין דיין בוך צום לעבן איט די צדיקים · אונ׳ ניג אויף איר צייט זעליקייט

זעליקייט אונ׳ דרבריאקייט דען דוא ביטט נאכט צו אלי דיא דיך אן רופן אונ׳ פאר נעם איין גבעט אום וואלן דיין היילגן נאמן גלובט ביטטו גאט דר דא פר נעאט דיא גבעט פון ישראל :

ווען איינר האט איין שול אין זיין שטאט אונ׳ גיט ניט נין הייסט ער איין ביזר (שכן) צו הש״י :

ווען איינר וויל שול גין אוז ער זיך ערשט דיא הענד וועשן ווען זיא שון ריין זיין אליז דער פסוק גיט ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה׳ :

ווען איינר רעכט ארט אונ׳ האט איין גוטה אחשבה · איזט דיא תפלה אן גנעם גלייך ווען ער איין קרבן ברענגט אביר ווען די תפלה חס ושלום ניט אן גינואן ווערט טוט אמן זי איבר ענטפרן צו דער (שלוחת רחמנא זלן דיא הייסט כלב אליז דער פסוק גיט לכלב תשליכון אותו :

ווען איינר קואט אין דיא שול אונ׳ דז קהל היבט אן קריאת שמע זאל ער איט זאגן · האט ער אזו פיל צייט · גלייך ווען ער לייאנט אין דער תורה :

מאן דערף קיין גישפעט אין דר שול טרייבן · אמן דערף אך ניט עסן אונ׳ דרינקן אונ׳ שלופן דרינן אמן אאג וואהל שפייען דרינן · אביר אמן אוז ווידר אויז דרעטן :

הלכות תפלה

ווען איינר תפלה טוט זאל ער ביטן אז וויא איין אראיר דר דא קואט פר איין טיר צו ביטן אום ברויט (בפרט) אן אאנטאג אונ׳ דאנרשטאג · ווען אמן והוא רחום זאגט אודר זנשט אנדרי תפלות זאל ער לאנגזאם זאגן גלייך ווען ער שטונד פר איין אלך אונ׳ ביטט · דיא גארא זאגט אלי דיא טארין זיין צו גשלאסן אביר דיא טארין פון דיא טרערין זיין ניט צו גשלאסן · דרום זאל דער אענש זעהן אליז ער טרערין לאזט אין דער תפלה אכל שכן ווען ער (וידוי) זאגט ווען ער אביר ניט וויינן קען · זאל ער אזו איין דעאוטיג קול אאכין גלייך ווען ער וויינט דאז האט גאיינט דוד המלך ע״ה · דז ער האט גזאגט כי שמע ה׳ קול בכיה דז איזט טייטש הש״י האט גהערט דז שטים פון וויינן · ווארום שטיט ניט ער האט גהערט וויינן · נאר דז קול פון וויינן האט ער גהערט · ער האט זיך נאר גמאכט גלייך ווען ער גוויינט העט אביר ער האט ניט גוויינט נייערט דעאיטוג האט ער גבעטן אין איין קול פון וויינן :

עש שטיט אך אין פסוק תפלה לעני כי יעטוף דיא תפלה פון איין ארמין מאן איזט אבער אן גנומן אז אלי תפלות · ווייל ער מיט איינם צו בראכן הערץ תפלה טוט · וויא דז דוד המלך האט געזעהן אלז דיא תפלה פון איין ארמין מאן גאר גרוז איזט אונ' איזט אבער אן גנומן אז אלי תפלות האט ער זיך אך גמאכט פר איין (עני) אונ' האט זיין קלייד פון מלכות אויז גטאהן · אונ' האט זיך אויף דער ערד גזעצט אונ' האט גזאגט דען פסוק תפלה לדוד הטה אזניך ענני ה' כי עני ואביון אני אזו קער מיטליכר זיין תפילה טאן :

אונזרי תפלות האבין גמאכט דיא (אנשי כנסת הגדולה) אז מיטליכר זאל מתפלל זיין צו גלייכן אביר ווען איינר איין בקשה האט אן הש"י עז מאג זיין וואס עז וויל קען ער זיין בקשה אליין מתפלל זיין זונדרליך אונ' דר נאך זאל ער זיך פר זיכרן אן הש"י ער ווערט איהם זיין בקשה טאהן · מאן קערט צו זאגין אלי טאג דיא פרשה פון דער עקידה דר ווארדין מאן זאל גדענקין אן דען זכות פון אונזר עלטרין · אך מאכט ער דער דאריך אונטר טעניג דען יצר הרע צו הש"י זיין דינסט · אך זאל מאן זאגין אלי טאג די עשרת הדברות דר ווארדין מאן זאל גדענקין וויא דיא ישראל זיין גשטאנין אויף דען בערג סיני אונ' האבין די תורה מקבל גוועזן :

ווען איינר אויף דען וועג איזט אונ' ארט זאל ער (שמונה עשרה) שטין בלייבן אונ' זאל זעהן אליז ער צו איינם בוים קומט אלז גרינגט רום, איבר איזט · ווען איינר אליין ארט זאל ער ארן אן דיא צייט ווען דז קהל ארט :

דיני אמן

דיא גמרא זאגט (גדול העונה אמן יותר מהמברך) דז איזט טייטש דער מאן פלייסג זאגט האט אבער לון אליז דר דיא ברכה מאכט דרום זאל מאן גווארנט זיין · מאן זאל ניט אייער אמן ענטפרין ביז דיא ברכה אויז איזט · אך זאל מאן ניט ענטפרין אמן (יתומה) דז הייסט ווען איינר אמן זאגט אונ' וואס ניט אויף וועלכר ברכה עז הייסט דרום אמן יתומה וויא איין (יתום) דר ניט קען פאטר מודר אוטר אזו קען דר מאן דיא ברכה ניט · די גמרא זאגט ווען מאן ענטפרט איין אמן יתומה · ווערין זיין קינדר חס ושלום יתומים דרום זאל איין מיטליכר איין תפלה פר זיך האבין ווען דער

חזן

חזן הויך שמונה עשרה זאגט · דר ווארדן ער זאל אכטונג האבן
אויף וועלכר ברכה ער אמן זאגט · אך זאל מאן גווארנט זיין אן
דען מאן פֿר דען אורים זאגן אונ׳ פֿרייטג צו נאכט פֿאר · (ושמרו)
עס זיין גוויא (חדרים) אין גיהנם דיא (הייטן שאול ואבדון)
פֿר דיא לייט דיא ניט רעכט אמן זאגן · אך זאל איין איטליכר זיין
גווארנט דיא הויז לייט צו גווינן ווען זי ברכה מאכן זאלן זיא הויך
דיא ברכה מאכן דר ווארדין די צו הערין זאלן אמן זאגן קומן צווייא
מלות דר פֿון · אונזרי חכמים שרייבן ווער דא זאגט (אמן יהא
שמיה רבא) מיט זיין גאנצן (כח) ווערט איהם צו ריסן זיין
(גזר דין) מיינט מאן ניט ער מוז הויך שרייען מיט זיין כח נייערט
(בכוונה) זאל ער זאגן אביר ניט גאר צו הויך דען די לייט שפעטין
אויז איהם קומט איין עבירה דער פֿון :

מעשה גשאך איין מענטש דז איין מאהל גשטארבן פֿר זיין
צייט וויא פֿיל יאר דר נאך איזט ער איינם צו (חלום
קומן · האט ער איהם גפֿרעגט וויא עס איהם גיט · אויף יענר
וועלט האט ער גזאגט מאן איזט איהם (דן) אלי טאג ווייל ער דיא
ברכות וואס ער גמאכט האט ניט מיט גרויזר כוונה האט גמאכט :
האט ער אים גפֿרעגט עס שטיט טאך גשריבן דען גרעסטן רשע
טוט מאן אין גיהנם ניט לענגר דן זיין אלז צוועלף חדשים האט ער
איהם גענפֿרט זאלכי שווערי יסורים טוט מאן איהם ניט אבר מן
אליז אין דיא ערשטה צוועלף חדשים דרום זאל זיך איטליכר אין אכט
נעמן ווען ער אן הייבט איין ברכה צו מאכן אויף וואס עס איזט ·
זאל ער אכטונג האבן וואו רויף דיא ברכה גיט :

מעשה גשאך איינם האט מאן בייא זיינם לעבין פֿר ניקטן
גיהלטין אונ׳ נאך זיין טוט איזט ער קומן פֿון גן עדן
אונ׳ האט זיך גזעלט פֿר דר שול טיר אונ׳ האט גהאט איין קרון פֿון
שמערגדה קרייטר אויף זיין קאפף האט אן אים גפֿרעגט וואס ער
פֿר איין זכות האט גהאט האט ער גזאגט ווייל ער די ברכות מיט
איין שין קול האט גמאכט אונ׳ דיא קרייטר זאלן פֿרטרייבן דיא בזה
רוחות אויף דער וועלט :

דיני למוד

מעשה גשאך איין גרויזר (תלמוד חכם) איזט איין מאהל
גיגנגין אויף דען וועג האט ער געהערט איין שטים
האט

דיני לימוד

האט גטריבן וויא וויא האט דער תלמיד חכם איהם גיזעהן האט
ער אים גיפרעגט ווער ביסטו האט ער דען תלמיד חכם תשובה
געבן איך בין גיוועזן איין יהודי איין גרוסר רשע בייא איינם
לעבין אונ' בין טון אזו פיל יאר גישטארבן אונ' אן אימט איך נאך
אלי טאג (דן) איט זאלכי שווערי יסורים אויף דיא גרוסה עבירות
וואס איך האב בייא איינם לעבן גיטאן האט דער תלמיד חכם
גיפרעגט וויא ער גיהייסן האט בייא זיינם לעבין האט ער
גיענטפרט ער וואס עז ניאר דען דיא רשעים פר געסין אירן
נאמן אבר דאז האט ער איהם גיזאגט וואו ער גיוואונט האט וויא
דיא שטאט האט גיהייסן · אונ' וויא זיין וייב האט גהייסן
מיט דער תלמיד חכם גאנגן אין דער זעלביג שטאט · אונ'
האט דיא שטאט לייט גפרעגט אויב ניט איינר דארינן האט
גיוואונט דער טון לנג גישטארבן איזט אונ' זיין וייב האט אזו
גיהייסן אונ' אויב קיינר פון זיין לייט אער דארטן וואינן האט אן
גיענטפרט עס האט אזו איינר דארטן גיוואונט אבר ער איז איין
גרוסר רשע גיוועזן ער האט קיין עבירה שטין גלאזט וואס ער
ניט האט גיטאן אונ' איין קליינן זון האט ער גילאזן דער איזט טון
אזו איין גרוסר רשע וויא דר פאטר איזט גיוועזן האט דער תלמיד
חכם דען זון איט היים גינומן אין זיין הויז האט וועלן איט אים
לערנן א"ב האט ער עז ניט קענין מקבל זיין · האט דער
תלמיד חכם גיפאסט דרייא מאל פירציג טאג אונ' האט תפילה
גיטאן ביז דז קינד האט מקבל גיוועזן דז א"ב דער נאך האט
דז קינד אליז וייטר גילערנט ביז עז איין גרוסר למדן איזט גיווארן
דער נאך איז דער פאטר פון דעם קינד דען תלמיד חכם צו חלום
קומן אונ' האט גמרטין גילייכט פון דער (שכינה) איט דער
תלמיד חכם זער דר טראקן · אונ' האט איהם גיפרעגט ווער
ביסטו האט ער דען תלמיד חכם גיבענטשט אונ' האט גיזאגט
וואול צו דיר איך האב דיר אום אלין דען כבוד וואס איך האב אויף
יענר וועלט צו דאנקן וויל דוא האסט גיפאסט הונדרט אונ' צוואנציג
טעג פר איין קינד דער פאר האט ער ניקסן לערנן קענין וויל
איך אזו איין גרוסר רשע בין גיוועזן האבן דיא טרים אונ' מלאכי
חבלה זיין אוח צו גידעקט דר ווארדן איך זאל קיין זכות האבן
אוז ער ניט לערנן זאל קענן · אבר איין זכות האב איך גיהאט
מי איך גישטארבן בין האט אן איך גישאסין איט אין פתייל האב
איך נאך צווייא טאג גילעבט אונ' האב גרוסה תשובה גיטאן דורך

גרוטה

גרוסה יסורים - אונ׳ האב אך עטליכי מאל צייט אזיל גיוועזן
פון טוט דורך דען זכות איזט איין קינד צו דיר קומן אונ׳ האט
גילערנט אונ׳ אזו אפט אלז איין קינד האט מער גילערנט האט מן
מיך ניט מער אזו פיל דן גיוועזן אונ׳ וויא איין זון איז (בר מצוה)
גיווארן אלט מן איהם האט אויף גירופן אונ׳ האט דיא ברכה איבר
דער (ספר תורה) גימאכט האט מן מיך גיבראכט פון (גיהנם)
אין דער טיר פון (גן עדן) . אונ׳ וויא איין זון האט (גידרשת)
האט מן מיך אין (גן עדן) איין גפיהרט . אונ׳ וויא ער האט
איין רבנות ביקומן בין איך נאך היכר קומן אצונד זיץ איך אן דער
דריטה (כיתה) אין (גן עדן) : פון דען מעשה זאל איין
איטליכר מש לערנן ווען עז דען רשע אזו איזט אויז גאנגן ווייל זיין
זון איזט איין לארן גיווארן . (ואכל שכן) ווען איינר ערשט פרום
איזט אונ׳ ציהט זיין קינדר אויף צו לומדים וואז ווערט ער ערשט
פר איין לון האבן דער גאר קיין שיעור ניט האט :
אויך איז וויסגליך פון דען גרוסן שכר דז מן האט ווען איינר
מאכט אז איין לארן קען ביים דען לערנן בלייבן אלז איר
גפינן אין אונזרי תורה אלס דער זבולון שטיט פר יששכר ווען שון
דער יששכר איז עלטר גיוועזן אונ׳ אך איין גרעטרר לארן גיווארט
ווייל דער זבולון האט גיהאנדלט אלז דער יששכר האט לערנן קענן
דרום האט איהם דיא תורה צו ערשטן גישטעלט :
דיא ערשטי פראג אליש מן דען מענשן פרעגט אויף יענר
וועלט איז (קבעת עתים לתורה) דאז איז טייטש האשטו
גיזעצט צייטן צו דער תורה . ווארום שטיט צייטן (לשון רבים)
איז גימיינט דער מענש איז מחויב אויך דאז ווייניגשטי צו האבין
צוויא צייטן אלי טאג צו לערנן - ווער קיין לארן נוי זאל ער צו איין
לערן קיפה גין אדר זאל אין טייטשה ספרים לייאנן ווען זיין כוונה
גאר איזט צו הש"י . אונ׳ ווען ער קומט (לעולם הבא) צו דען
משפט ווערט ער . ווען זאגן ער האט ניט צייט גיהאט ער האט
מוזן זיין האנדל נאך גין אדר ער איזט איין עני גיוועזן .
ער האט מוזן זעהן וואו ער זיין קינדר צו עסן האט ביקומן
דרויף גיבט מן איהם תשובה (רבות מחשבות בלב איש ועצת ה׳
היא תקום) מיט דען ווארט הי"א דאז מאכט דיא ה הלל .
אונ׳ דיא י יוסף . אונ׳ דיא א אליעזר . דורך דיא דרייא
לייט ווערט ער גישטראפט . ווען ער זאגט ער איז איין עני
גיוועזן גיבט מן איהם תשובה ביטלו דען איין גרעטרר עני גוועזן
אלז

אלז הילל אונ׳ דער האט דאך גילערנט טאג אונ׳ נכט · אונ׳ ווען
ער וורט זאגן ער איזט עוסר געוועזן האט ער זיך. אוזן טאן לירן אין
אלבוטים אונ האט פֿיל האנדלן אוזן · גיבט אן אים תשובה ביטשו
דען טיגר געוועזן אלז יוסף · ער האט זיך אך אוזן לירן · אונ׳ האט
טאך גלערנט טאג אונ׳ נכט · ווען ער ווערט זאגן ער האט אזו
גאר פֿיל געלט גהאט · האט ער גרוטה (אשא ואתן) גהאט איבר
לגט · ווערט אן איהם זאגן (רבי אלעזר בן חרסום) האט גהאט
זעקס הונדרט טיפֿן אויף דען ים אונ׳ אויף איטלכה טיף האט ער
גהאט וויא פֿיל טוזנר אונ׳ האט טאך גלערנט דרום זאל איטלכר
גרענקין אן (יום הדין) אונ׳ זאל זיך לוויא לייטן אאכן אלי טאג צו
לערנין · דש איזט וויטגלך ווען איינר זיין זון אויך ליהט צו תורה
האט ער איין גרוטן לון אונזרי חכמים האבן גזאגט איין
זון קען דען פֿאטר אער טאן אליז דר פֿאטר דען זון · דר פֿאטר
קען דען זון נאר וואהל טאן אויף דער וועלט · איט געלד אודר איט
כבוד אביר דר זון קען דען פֿאטר וואהל טאן אויף יענר וועלט ניט
אליין ער קען איהם (אציל) זיין פֿון גיהנם · ער קען איהם
נאך ברענגן אין גן עדן :

דיני סעודה

עש זאל זיך איין איטלכר אין אכט נעמין אונ׳ זאל קיין גרוטה
(אכילה) טאן · ווען טוין עטוואט גוטש איזט אליז אים
זער וואל שמעקט דען דיא גרוטה אכילות פֿר דערבן דען מענשין ·
דרום האבן אונזרי חכמים גזאגט ווען איינם דש עסין צום בעטטן
טמעקט זאל ער זיין האנט דר פֿון אפ טאן קואן לוויא גוטה זאכין דר
פֿון · איינש עז איזט דען מענטן גזונר דש אנדרי ער בלווינגט דען
יצר הרע דען ווען איינר עסט נאר דען בויך צו פֿילן די איזט איין עסן
פֿון די רשעים די נאר בגערין אלי איר לושט צו ביסן אויך דר וועלט
די פֿיל עסן פֿון איינם מענטן איזט וויא איין (סם המות) צו דען
לייב אונ׳ דר פֿון קואן אלי ביזה קרנקהייט אויף דען מענטן · אך
ווען דר מענט עסט זאל ער ניט פֿיל דרינקין אין עסין אביר נאך
דען עסין זאל ער פֿיל דרינקן אזו האבן אונזרי חכמים גזאגט ווער
דא דרינקט פֿיל וואטר נאך דען עסן ביז דש עסין טוויאטט אין
וואטר דער ביקואט קיין (חולי אעיים) : **אייך** איטלכר מענש
עז אאג זיין איין רייכר אודר איין ארמר ווען ער צום

דיני סעודה

עסין גיט זאל ער זיך משמח זיין מיט דעם זייגן וואס אים הש"י בשערט האט עז מאג זיין פיל אודר חס ושלום ווינג זאל ער מיט שמחה עסן · ווען ער שון ניט פיל צו עסן האט זאל ער דען טיש מיט איין צוועל דעקין גלייך ווען ער פיל גוטה זאכן צו עסן העט ער זאל זיך פר לאזן אויף הש"י דער ווערט אים זיין (פרנסה) געבן · ווען ער עסט זאל ער זאגן איך עס ניט פון אייפר (הנאה) האלבן נייערט אליז איך זאל גזונד זיין אונ׳ זאל הש"י קענן דינן אונ׳ ווען עז אים צום בעסטין שמעקט זאל ער אויף הערן האט ער אבער צוין אליז ווען איינר פאסט · אן זאל גווארנט זיין אן הענט וועשן נאך דען עסן דז וועשן איז איין חוב אוז זיך מיטצובר וועשן אונ׳ זאל ניט (מפסיק) זיין צווישן דען וועשן אונ׳ בענטשן (אפילו) צערכן זאל אמן מך ניט (אבל סכן) זונסטן רידן :

דיני משא ומתן

ווען איינר וויל גין נאך איין (משא ומתן) · זאל ער ערשט עטוואס לערנן אונ׳ דר נאך זאל ער גין זיין האנדל נאך דר שיאן מיזט דרויך אמת ואמונה) צום ערשטן זאל ער תורה לערנן דיא הייסט (אמת) אונ׳ דר נאך זאל ער זיין האנדל נאך גין (באמונה) · וועלכש הייסט באמונה ווען ער איין ווארט רעט יוא אודר ניין זאל ער עז האלטין (אבל סכן) אליז ער זאל ניקסן (גזלן חס ושלום) ווען עס שון נאר איין פפענונג ווערט מיזט דען הש"י האט ניקסן פיינדר אליז גזילות דען דר (עונש) פון [דור המבול מיזט נאר גוועזן וויל זיא האבן גזילות געטאהן עז שטיט אן זאל גווארנט זיין אן דיא ערשטה פיר אותיות פון דען א"ב דיא א אבט (אמונה) דיא ב אבט (ברכה) דיא ג אבט [גזילה די ד אבט [דלות] ווען ער גיט נאך איין האנדיל זאל ער זאגן דא גיא איך איין דער זאך אונ׳ איך פר זיכר איך אן הש"י ער ווערט איר איין ברכה געבין אין דען האנדל אליז איך ווער קענן [מפרנס) זיין אונ׳ ווען איהם הש"י גיבט אליז ער עטוואס גווינד זאל ער הש"י לובן · אליז דר פסוק זאגט דוא זאלשט גדענקין דיין גאט דען ער גיבט דיר קראפט צו איין גוט · אונ׳ ווען אים הש"י גאנץ פיל בישערט אלז ער גאנץ רייך ווערט · זאל ער זיך ניט האפרטיג האלטן נייערט ער זאל דעמוטיג זיין · אונ׳ זאל זיך גדענקין ווער בין איך אלז איר הש"י אזו פיל האט געבין · אונ׳ גאט ביטן אלז ער דער

דארוך ניט זאל איין ביסן פֿון זיין (גזילות) אויף יענר וועלט · פֿ.ג
לייבט מעכט אים הש״י פֿר זולין · וויא ער זיך פֿר האלט מיט זיינם
געלט דרום ווען איינר פֿר שטאנט האט זאל ער גדענקן וואס דער
נאך דר פֿון קומט · אונ׳ זאל מיט זיין געלד פֿיל צדקות געבן · אונ׳
איינם העלפֿן אויז דער נויט ווען ער טון איין רייכר מיזט אונ׳
זאל זיין מעשר רעכט געבן אלז דער פסוק גיט , עשר תעשר) ווען
דוא רעכט מעשר גיבסט ווערסטו רייך ווערן · אונ זאל זיין
מעשר געלט אליין ליגן דר פֿון מאג ער געבין פֿריינט אודר פֿרעמדן
ער זאל ניט נאך דען גדונקן מעשר געבן · ווען ער וויל ראסין נאך
איין המנהג זאל ער ערשט עטוואס צדקה געבן · אלז דר פסוק גיט
צדק לפניו יהלך די צדקה זאל פֿר אים גין · דר מענש זאל זיך פֿר
לאזין אויף הש״י מיט זיין (ממון וגוף ונשמה) אלז דר פסוק גיט ·
מגן הוא לכל החוסים בו דא ווארט מג״ן מאכט ממון גוף ונשמה
ווער זיך מיט די אויף הש״י פֿר לאזט מיזט ער אך זיין בטיגר :

סגולה אלז וואס דר מענש טוהן וויל זאל ער זאגן מי״ה דר
צו אלז איר גפֿינדן איין מעשה פֿון איין גרוסין עשיר ·
מיזט גנגין אויף איין אמריק בהאות צו קויפֿן מיזט אים אליהו הנביא
בגעגנט אונ׳ האט אים גפֿרעגט וואו ער הין גיט · האט ער גזאגט
אויף דעם אמריק בהאות צו קויפֿן האט אים אליהו הנביא גפֿרעגט
ווארום זאגסטו ניט מי״ה · האט ער תשובה געבין ער האט זיין
געלט בייא זיך עס מאג זיין וויא עס וויל ער אוז קויפֿן - מיזט ער
פֿארט גנגין האט אים אליהו הנביא זיין געלט אוועק גינומן אונ׳ דר
מאן האט ניקסן דר פֿון גוואוסט · וויא ער אויף דען אמריק קומין
מיזט · האט ער בהאות גקויפֿט · וויא ער זיא האט וועלן צאלין האט
ער קיין מעות גפֿונדן מיזט ער טרויריג ווידר היים קומין דר נאך
האט ער ווידר געלד גנומן אויף איין אמריק צו גין · ער האט ווען
אליהו הנביא אויז וויילן מיזט ער איין אנדרן וועק גנגין מיז ער אים
ווידר בגעגנט ער האט זיך פֿר איין אלטין מאן פֿר שטעלט אונ׳ האט
אים גפֿרעגט וואו ער הין גיט האט ער ווידר גזאגט · בהאות צו
קויפֿן האט ער ווידר גפֿרעגט ווארום זאגסטו ניט מי״ה האט ער
אים ווידר גזאגט איך אוז קויפֿן וויא ער ווייטר מיז גנגין האט ער
גשלויפֿן האט אים אליהו הנביא ווידר זיין געלד גנומן וויא ער מיזט
אויף גוואכט אונ׳ האט גזעהן אלז ער זיין געלד ניט מער האט מיזט
ער ווידר היים גנגין אונ׳ האט ווידר געלד גנומן · אונ׳ מיזט ווידר
אויף איין אנדרן אמרק גנגין מיזט אים ווידר אליהו הנביא בגעגנט
אונ׳

אונ׳ האט אים ווידר גפֿרעגט וואו ער הין גיט · האט ער גזאגט
בהמות צו קויפֿן אונ׳ האט דר בייא גזאגט אי״ה · האט אים אליהו
הנביא גזאגט גיא לשלום אונ׳ האט אים אלי זיין געלט ווידר אין איין
ביטל גווארפֿין וואו ער זיין אנדר געלט האט גהאט אביר ער האט
עש ניט גוואוסט ביז ער שון גקויפֿט האט גהאט · ווייא ער האט
צאלין וועלן האט ער נאך אזו פֿיל געלט גהאט האט ער מער בהמות
גיקויפֿט אונ׳ האט גרויז געלט דראן גוואונן דרום זאל איין איטליכר
גווארנט זיין אונ׳ זאל צו אלז זאגן אם ירצה השם ·

הלכות שבת

אמר ער זאגט (רב) דר מענש זאל זיך אין אכט נעמין · וואש
ער קויפֿט אויף שבת זאל ער ערשט קויפֿן אן פֿרייטאג
אונ׳ וואש ער קויפֿט זאל ער זאגן דז קויף איך (לכבוד שבת) עש
איזט איין גרוזה מצוה ער זאל אן פֿרייטאג ניט פֿיל עשן דר ווארדן
ווען שבת קומט זאל ער הונגרג זיין · אך זאל ער זיין נעגל ערשט אן
פֿרייטאג אפשנייטן אונ׳ ערשט זאל ער אן די לינגה הנט אפשנייטן
די נעגל אונ׳ דר נאך אן די רעכטה הנט אונ׳ זאל ניט אן צווייא פֿינגר
נעבין אננדר אפשנייטן דז איזט איין סכנה · אך זאל ער גווארנט זיין
אונ׳ זאל דיא נעגיל פֿון הענט אונ פֿים ניט אן איינם טאג אפשנייטן
עש איזט איין סכנה · דר נאך זאל ער דיא הענט וועשן · נאך דעם
זאל ער דיא (פרשה מעביר) זיין · אונזרי חכמים זאגן דר דא אויז
לאזט דיא (פרשיות) מיט קהל דר לעבט לנג · דר נאך זאל ער זיך
וועשן מיט ווארים וואשיר אונ׳ זאל זיך אן טאהן לכבוד שבת אונ׳ זאל
זאגן גנץ (שיר השירים) אונ׳ זאל גין מיט פֿרייט אין דר שול ·
מקבל שבת צו זיין · אונ׳ דר נאך ווען אן אויז דר שול גיט · זאל ער
גלייך היים גין זאל ניט פֿיל רידן אונ׳ זאל קידוש מאכן אין די קליידר
וואו ער איזט אין דר שול גוועזן · אך ווען איינר איינם בגעגנט אן
שבת זאל ער ניט זאגן גוטן מארגן נייערט גוט שבת · אך זאל ער
גווארנט זיין אן (שלש סעודות) אונ׳ זאל אך האבין צווייא גנצי ברוט
צו שלש סעודות · אונ׳ נאך שלש סעודות ווען ער צייט האט זאל ער
זאגן (אשרי תמימי דרך) · ווען שבת אויז גיט זאל ער זיין טיש
שידעקין אונ׳ פֿיל ליכטר אן צינטן (לכבוד מלוה מלכה) ווען ער
שון ניט עשין וויל נייערט איין (כזית) גרוש זאל ער טאך לאזן אויף
דען טיש טראגן וואש ער האט פֿון עשין שפייז · עש שטיט אין

דערך

דערך קיין מלאכה טאן אפילו ניט לערנין ביז ער האט אוליה גמאכט צו מלוה מלכה דען אן מוז דיא (נשמה יתירה) מזו מכבד זיין · ווען זיא אוועג גיט וויא אן זי מכבד איזט ווען זיא קומט · אך ווערט ער בטערמט דר דארוך פון (חבוט הקבר) · אביר ווער דא האט (מפסיק) גוועזן אונ' וויל פאסטין איין (הפסקה) זאל ער לערנין פר דען מלוה מלכה :

אונזרי חכמים זאגין איין גליט האט דר מענט - דז הייסט (נסכו) אונ' דאז האט קיין הנאה פון אייניס עסין נייערט פון דר סעודה מלוה מלכה · דרום טונן מלי דיא פייגר פון דען מענטן · ווען מין קבר · אביר דאס בלייבט איבר דר פון טטיט דר מענט תחית המתים אויך :

עש טטיט גשריבן אן קער צו ליגן איין (הדס) בייא דען הבדלה מאכן אונ' זאל דר צו שמעקין טרייבט דר לבוט עז איזט איין גרוסה מלוה איין ברכה צו מאכין איבר דען (הדס) :

ראש חודש

ערב ראש חודש דז איזט דר היגדרסט טאג אין חודש קער אן רעכט תשובה טאן אויך דען וואס ער האט גזינדגט דען גנצין חודש וויא אן טוט אן (ערב ראש השנה) וויל מאן מאכט (יום כפור קטן) אונ' פאסט אך · עז איזט אך איין גרוסה מלוה אטאח צו זיין אן ראש חודש איט עסין אונ' טרינקין · אך זאל אן גווארנט זיין אונ' זאל זיך ניט טערין לאזין אן ראש חודש ווען עז טון פרייטאג גפאלט ער זאל זיך ליבר דען טאג דר פאר טערין לאזין :

הלכות תענית

ווען איינר פאסט זאל ער דעאוטג זיין אונ' זאל זעהין וואס ער פר איין עבירה האט גטאהן אונ' זאל תשובה טאהן אונ' זאל קיין (תענוגים) נאך גין בפרט איין (בעל תשובה אודר תענית חלום) אך זאל גווארנט זיין פון רוגז אך זאל ער דיא נכט דר פאר ניט אער עסין אלז ער זונסטין גוואנט איזט · זונסטן העלפט אים דר תענית ניקטן · ווארום דט עסין וואס ער צו פיל געסן האט · העלפט אים אן תענית האט ער קיין נער פון תענית - דז ווארט תענית זיין צווייא ווערטר (תת עני) אן זאל דיא אראין לייט צדקה געבין אזו פיל אלז ער דר שפארט · זעלביגן טאג דר וומרטן אליז אן ניט זאל זאגין ער פאסט ניט לטק טאים · נייערט ער וויל זיין געלט שפארין

אונזרי חכמים האבין גזאגט דר זון פון פאסטין - מיזט דיא צדקה געבין דען ווען דר אענש פאסט האט ער הערן ווידא טאג זילט ער ווידא עז דען [עני) מיזט אין גן יאר דר ניקסן זו עסין האט :

דער חודש אלול מיזט אן גברייט זו דר תשובה · וויל ער דר הינדרשט חודש אין יאר איז דרום זאל ער תשובה טאן אויף דיא עבירות וואש ער דז גנצי יאר האט געטאהן דר ווארדין ער זאל קואן אן דען (יום הדין) אונ' זאל ריין זיין פון עבירות · אביר ניט חס וטלום אונווערדיג פון ב"ה אעטיס · אך דיא (עטרת יאי תשובה) דיא זיין דרום דר אענט זאל תשובה טאהן · זיא הייסן (יאי הדין] דרום זאגין איר (האלך המשפט) אונ' הט"י נעאט דיא תשובה איער אן אז איר געפינדן אין דר גמרא · ווען טון איינר אלין תשובה טוט ווערט זיא אך אן גינואין · וועלכט הייסט דיא רעכטה תשובה ווען ער דיא עבירה ניט איער טוט וואש ער גיטאן האט אונ' מיזט זיך אלער אויף דיא עבירות וואש ער געטאהן האט אונ' ווינט אונ' גלאגט אונ' פאסט (בפרט) בייא נכט אונ' זאל ניט לעבין אין מייטל תענוגים ער זאל נאר עסין זיין לייב זו ערהאלטין אן ערב ראש השנה גיט אן אויף דען בית הקברות אונ' זאגט תחנות קער אן ערשט צדקה געבין אי אאן רום גיט ווידא רבי אלעזר האט ערשט צדקה געבין אונ' דר נאך האט ער תפלה גיטאהן · אן גיט דרום אויף דיא(קברי צדיקים) אונ' טפרייט זיך דרויף איזט פון דערנט וועגין ווען זיך הש"י ניט ארחם מיזט איבר אונש · זיין איר גלייך אליז דיא אתים · אונ' נאך איין טעם דר ווארדין דיא אתים זאלין תפלה טאהן פר אונש · אך וויל דז בית הקברות מיזט אזו איין הייליג ארט פיל צדיקים ליגן דרינן איז דיא תפלה איער אן גנואן אלז אויף איין אנדרין ארט אונ' ווען אן גיט אויף דיא קברים זאל ער זיין אחשבה ניט האבין אליז ער דיא אתים ביטט · נייערט ער זאל בעטן הש"י זאל זיך איבר אין דר בארען פון וועגין דיא מיר זכות

הלכות ראש השנה

מן פלעגט זו עסין בייא נכט אן ראש השנה עפפיל איט הוניג אוז אן ערשט ברכה אאכין איבר דען אפפיל · אן פלעגט זו גין זום וואסר וואו פיש דרינן זיין מיזט איין טעם אן זאל גדענקן אן דען זכות פון דער עקידה ווידא דר אברהם מיזט זו דר עקידה

גנגין

גנגין אויז דר שטן קומן אונ׳ האט זיך צו איין באך וואשירג גמאכט
אונ׳ נאך איין טעש איר זיין גלייך צו דיא פיס · וויא איין פיט ארבלין
ווארין זיא גפאנגין קומן זיא אום איר לעבין · אזו זיין מיר אך · דער
דארוף ווערט ער תשובה טאן · אן ראש השנה אונ׳ יום כפור טוט
מן וויינין אין דר תפלה · האבין אונזרי חכמים גזאגט ווער אין דיא
טעג ניט וויינט דר האט קיין גוטה נשמה · אך ווען ער מתפלל איז
אונ׳ קומט אים איין גרושה בכיה פון זיך זעלבר דז זעלביג מאל איז
אן אים [דן) אויך דען היאל אונ׳ זיין נשמה בריפט דז דרום קומט
אים דיא בכיה · ווען מן וידוי זאגט אונ׳ מן זאגט · ואתה צדיק מיט
גרושר כוונה זאגט הש״י צו דיא מלאכים קומט אונ׳ זעכט וויא גליבט
זיין דיא ישראל זיא מאכין זיך אליין שולדיג אן אירן דין :

עש שטיט גשריבן איטליכר מענש זאל זיך אויך דז ווינגשט אויז
זוכין איין טאג אין דיא (עשרת ימי תשובה) אונ׳ זאל קיין
מלאכה אך קיין משא ומתן נאך גין נייערט ער זאל זוכין וואז ער פר
עבירות גטון האט וייל די טעג זיין אפין אלי דיא שערין פון תשובה
אונ׳ די שערין פון רחמים אונ׳ די תפלה ווערט אן גנומין אפילו פון
איין יחיד אונ׳ ער זאל לערנין אין ספרי (מוסר ראשית חכמה
אודר חובת הלבבות : עש איז ווישגלך אונזרי חכמים האבין
גזאגט די עבירות די דר מענש טוט צו הש״י איז יום כפור
מכפר אביר דיא עבירות דיא איין מענש טוט צו איין אנדרין מענש
העלפט יום כפור ניקשט ביז ער אוז דען מענשין מחילה בעטן · איר
האבין דען מנהג אן ערב יום כפור טוט איינר דען אנדרין מחילה
בעטן ווען ער אים שון ניקשט גטאן האט אביר דז איזט איין שטות
נייערט ווען איינר איינם עטוואס גטאן האט · זאל ער איהם
מחילה בעטן · עש שרייבט דר לבוש איין טעם דר ווארדין אליז
דיא ישרא׳ זאלין שלום האבין מיט אנדר ווערט דר שטן ניט קענין
מקטרג זיין אויף זיא · דיא גמרא זאגט ווען דער מלאך (סמאל)
זיכט אליז דיא יש׳ אל האבין מיט אנדר שלום זאגט ער (רבונו של
עולם) איז דען נאך אזו איין פאלק אויף דר ערד אליז ישראל זיא זיין
וויא די מלאכים דיא מלאכים גין בארפיסג · אזו אך ישראל גין
בארפיסג וויא דיא מלאכים זיין ריין פון עבירות · אזו אך ישראל
זיין ריין פון עבירות וויא זיין דיא מלאכים האבין שלום צווישן זיך אזו
אך ישראל האבין אך שלום צווישן זיך אונ׳ הש״י הערט דז ערות פון
מקטרג אונ׳ פרגיבט אונזרי עבירות · האט איינר איינם עטוואס
גיגזלת זאל ער עז ווידר געבין ווען ער עז אביר ניט מער האט זאל

118 16

ער עז איינציג וויס ווידר געבין וויא ער עז איט אים אויז מאכט · האט ער אביר דיא גזילה נאך ווידר צו געבין · העלפֿט אים קיין תשובה ביז ער אים עז ווידר גיבט אודר ער אוז אים עז מוחל זיין אך גפֿינדן איר ווען איינר איינם מחילה בעט אונ׳ דר אנדר איז איין (אכזר) אונ׳ וויל ניט מוחל זיין דר איז ניט (מזרע ישראל) גיהערט פֿון דען ערב רב) דרום זאל איינר דען אנדרן מוחל זיין אלייז די גמרא זאגט ווען איינר וואס אן האט אים אונרעכט גטאהן אונ׳ ער איזט טאך מוחל איזט אן אים זיין עבירות אך מוחל ׃

איטלכר זאל גוואהרנט זיין ער זאל ניט עסין אן ערב יום כפור צו אובנט זאלכי זאכין דיא דען מענשין דער היצן פֿון בשמים אדר זאפֿרין · מאן זאל אך קיין וויין טרינקן אך קיין שווערי מאכלות עסין דר מיט אלז ער רעכט זאל קענין מתפלל זיין אונ׳ זאל ניט ברוילן אויז דר שול צו גין · איין טייל דרינקן וואסיר אונ׳ עסין ערד עפפֿיל דז דר קילט דען מענשן ׃

עש איזט וויטיגלך אז דז איזט איינט פֿון דיא זאכין דז מן אוז די הענד וועשין ווען איינר דיא שוך אן רירט אונ׳ פֿיל לייט גין אן יום כפור אין שול אונ׳ טונן דיא שוך אויז אונ׳ רירן זיא אן אונ׳ וועשין זיך ניט אלזו זאל אן זיך אין אכט נעמין אונ׳ זאל זיך וועשין אדר זאל אין באנטאפֿיל שול גין אלז אן זי ניט אן רירן טוט ׃

דיא ליכטר פֿון יום כפור ווען זיא זיין אויז גנגין דערף מאן ניט זאגין צו איין נכרי ער זאל זיא אן צינדן איין טייל לייט ווייזן דען נכרי ער זאל זיא אן צינדן איזט אך ניט רעכט · עז איז בעזר אן טוט זיא אן צינטן ווידר בייא נאכט אונ׳ לאזט זי ברענן ׃

ווען דער מענש חרטה האט אויף זיינה עבירות אונ׳ טוט רעכט תשובה ווערט זיא אן גינאן פֿר הש״י אביר דיא תשובה איז גטיילט אויף זיבן (מעלות) איינה העכיר אלייז דיא אנדרן · דיא ערשטה איזט דיא בעסטה תשובה ווען ער דיא תשובה טוט גלייך נאך דר עבירה אי זיא איין ווארצלט די תשובה איז גלייך ווען איינר גיסט איל אויף איין קלייד אונ׳ ער וועשט דז קלייד גלייך אויז בלייבט קיין פֿלעקן דרינן אזו איז דיא תשובה אך דיא ער גלייך אויף דען (חטא) טוט · דיא אנדר תשובה איזט ווען ער זיא שון גוואנט איז ער טוט זיא שון לנג אונ׳ ער טוט תשובה ווען ער נאך אין דר יוגנט איזט אלייז דר יצר הרע נאך שטארק איזט בייא אים אונ׳ ער איז זיין יצר הרע (כובש) דז דריטה איזט ווען ער נאך יונג איזט אביר ער קען דיא עבירה ניט מער אזו טאן ער שעמט זיך פֿר די לייט אונ׳

דא דארוף לאזט ער דיא עבירה · דז פירדא מוזט ער טוט תשובה
ער פארכט זיך פר איין צרה אודר פר איין גזירה · אודר פר איין
(אויב) דז פינפטה מוזט ער טוט תשובה וויל אויך איהם זיין
קומן צרות אודר אויך זיין קינדר מוזט הש״י דארוף זיין גרויט דער
בארמקייט טאך אונז · דז זעקסטה מוזט ווען ער קומט אין דער
עלטר אונ׳ ער קען קיין עבירות מער נאך גין וויל ער שוואך
מוזט אונ׳ ער האט חרטה אויף דעם וואס ער האט אין דער יוגנט
גטאן אונ׳ טוט רעכטה תשובה מיט גנצן הערצן נעמט זיא הש״י
אן · דרויף זאגט דיא גמרא ווען איינר מוזט גוועזן זיין לעבט טאג
איין רעכטר רשע אונ׳ טוט הינטן נאך תשובה גדענקט מן איהם זיין
בוז ניט מער · דז זיבנטה מוז דיא שלעכטטה תשובה · ווער ניט
חרטה האט זיין לעבט טאג אונ׳ בלייבט אין זיין בוזקייט ביז ער
שטארבט אונ׳ ווען ער זיכט דיא צייט קומט צו שטארבן האט ער
חרטה אונ׳ טוט תשובה מיט דען גאנצן הערצן טוט הש״י דארוף
זיין גרוס דר בארמקייט אונ׳ זייני גרושה גנאד אלז ער זאל ניט חס
ושלום פר שטוסן ווערין נעמט ער דיא תשובה אן · אונ ווען טון
דיא תשובות גטיילט זיין נעמט זיא הש״י מיטלבה בזונדר אן - אביר
ווען ער שטארבט אונ׳ קומט אזו אוועג פון דר וועלט און תשובה ·
דר גלאבט ניט אן יום הדין דען מיז אן דן אויך דורי דורות ::
אבר דר מענש זאל ניט גדענקן אין זיין הערץ דער פיל עבירות
האט גיטאן איך האב אזו פיל עבירות גטאן - וויא זאל איך
קומן מיט איינה עבירות צו ביטן פר הש״י אונ׳ זאל תשובה טאן איך
שעם איך פר הש״י צו קומן · אזו זאל דר מענש ניט גדענקן נייערט
ער זאל גדענקן הש״י טוט זיך דער בארמן אונ׳ טוט חסד מיט דען
מענשין ער בגערט ניט אז דר מענש זאל שטערבן וויא (יחזקאל
הנביא האט גזאגט (כי לא אחפץ במות המת כי אם בשובו מדרכו
הרעה) דז איז טייטש הש״י בגערט נית אז דר מענש זאל שטערבן
נייערט ער זאל ווידר קערין פון זיין בוזן וועג וואורום שטיט (במות
המת) אן זאל טיטן דען טוטן ווען ער טון טוט איז וויא קאן אן איש
דען טיטן · אביר דז גיט אויף אזו איינם דר טון לנג מוזט גשטרבן
דז זיין דיא רשעים דיא הייסן בייא דען לעבין (מתים) אביר ווען
ער תשובה טוט קומט ער דער דארוף צו עולם הבא וויא אין גפינר
אלי נביאים האבין נאר גבעטין דיא לייט זאלן תשובה טאן ווערן זיא
לעבין בלייבן · אך מוזט ווישגליך אלז קיין עבירה אין דר וועלט מיז
אלז קיין תשובה דרויף מוזט · ווען איינר טון אלי עבירות האט

גטאן העלפט טאך תשובה - אלז איר געפינדן דר (מנשה) האט געשטעלט איין (ראות) אין היכל אונ' האט אלי עבירות אויף דער וועלט געטאן אונ' אלז הש"י (להכעיס) אונ' וויא אים דר קינג אשור האט גיפאנגן אין איזנה קעטן אונ' האט איהם וועלין פר ברענגן האט ער מיט זיין גנצין הערצין תפלה געטאן צו הש"י האבן די מלאכים מקטריג גוועזן הש"י זאל זיין תפלה ניט אן נעמן · האט הש"י דאך אויז גגראבן אונטר זיין (כסא הכבוד) אונ' האט זיין תפלה אן גנומן אונ' האט אים מציל גוועזן פון דען פייער אונ' האט אים איין מלאך גשיקט אונ' האט אים לאזין ברענגן אין ירושלים צו זיין אוך אונ' דר נאך האט ער ערשט רעכט תשובה געטאן · אונד זיצט ער אין גן עדן איבר אלי בעלי תשובות · דר פון קער איטלכר אפלערנן · ווען ער שוין אלי עבירות האט געטאן זאל ער טאך תשובה טאן אונ' זאל ניט גדענקן ער איז פר לארין חס ושלום :

ר"ש איזט ווייטגלך הש"י האט ליבר איינם דר צו ברעכט זיין הערץ מיט תשובה אלז די מלאכים ווארום דיא מלאכים זיין ווייט פון דען כסא הכבוד זעקס אונ' דרייסג טויזנט מייל וועגס · אלז דער פסוק גיט · (שרפים עומדים ממעל לו) אביר דיא איר הערצר צו ברעכן מיט דר תשובה די שטין נאנט בייא דען כסא הכבוד אלז דר פסוק גיט (קרוב ה' לנשברי לב) הש"י איז נאנט צו די צו בראכן הערצר :

דיני אורחים

עי"ש איזט גרוס דר לון ווען איינר מקבל איז דיא אורחים אער אלז ער מקבל איז דיא שכינה אלז איר געפינדן דר אברהם האט גזאגט צו הש"י ער זאל ווארדן ביז · ער זיין געסט אין זיין הויז פירט האט ער הש"י הייסן ווארדן אונ' האט די געסט אויף גווארט אן איזט זיא ניט שולדיג צו געבן פלייש צו עסין אודר וויין צו דרינקן נייערט וויא זיין פר מעגין מיט ברענגט · זונדרליין וואס ער זיא גיבט זאל ער זיא געבן בשמחה - אונ' ווען אן עסט זאל אן מיט זיא רידן עסט אונ' דרינקט מיט פרייד הש"י וואס אלז מיך עז אייך געבן גיב אונ' פר גינט מייך ווען איך עטוואס בעסרס העט גהאט העט איך עז אייך געבן · אונ' ווען ער אוועג גיט זאל ער אים מיט געבן ברויט אלז איר געפינדן וייל דער יהונתן האט דוד קיין ברויט מיט געבן איזט נהרג גווארדן (נוב עיר הכהנים) אונ' שאול אונ' יהונתן זיין גשטראפט ווארדן · אך זאל אן זיא (ברכת כהנים) נאך

זאגן

זאגין אלז איר גפינדן אברהם אונזר פאטר איז איטליכא גנגן צו בלייבן אך טטיט ביא אילה דער האט איבר דיא געסט איין גרוסן לון בקומן דרום זאל איין איטליכר גווארנט דרמן זיין ווערט ער אך איין גוטן לון ביקומן לעולם הבא :

דיני הוצאת זרע לבטלה

ווייל עז גיבט (בעונות הרבים פיל עמי הארצים) דיא דא גאר ניט ווישן פון דען גרוסן חטא פון (הוצאת זרע לבטלה) אונ' דען גרוסן עונש דר פון אלז ער איז חייב מיתה גלייך ווען ער העט [שופך דם) גוועזן אונ' ער איז ניט זוכה צו זעהן די שכינה אונ' שטיט ניט אויף בתחית המתים אונ' זיין נשמה ווערט ווידר אגולגל אונ' וויל פיל דרמן גשטרויכלט ווערדין וויל זיא ניט ווישן פון וואש פר איין חטא אלז עז דען איגנטין צו קומט אך ווין זי די גרוסה עונשים ניט אונ' ווייז אך ניט וויא אן זיך היטן זאל דרום האב איך זי אויף טייטש גשטעלט :

נון וויל איך שטעלן פון וואש פר איין חטאים וועגן · אלז עז דען איגנטין צו קומט דז האט גשטעלט רבי יוסף דרשן פון פוזנא :

א · ווען איינר רעט ניבול פה אודר לשון הרע אודר שקר

ב ווען איינר איזט מגלה דיא סודות פון דר תורה צו איינם אלז אמן דערך ניט מגלה זיין

ג ווען איינר אשט ברכה לבטלה אונ' פיל וועדין דרמן גשטרויכלט אין דר שול ווען דר חזן אתפלל איז הויך שמונה עשרה אודר זיא זינגן מיט דעם חזן וואש דער חזן קער נאר אליין צו זאגין · הייסט עז גלייך ווען ער אאשט איין ברכה לבטלה

ד ווען איינר איין נדר טוט אונ' האלט דעם נדר ניט

ה ווען איינר זיכט אן ווייבר אודר בתולות אלז אים דיא טון קיים אין הערצן גיט דר דארוך קומט ער צו ביזה גדאנקין איזט אמן מיהם אטמא בייא נאכט

ו ווען אן פיל עסט אונ' דרינקט אונ' גיט גלייך דרויף שלאפין

ז ווען איינר שלופט אין איין חדר אליין בהעפט זיך דיא (לילות) אן מיהם אונ' איזט אים אטמא

ח ווען איינר זיכט איין בהמה אודר חיה צו טאן האבן מיט אנגדר

ט ווען איינר זיכט אן איין צורה פון עבודות אלילים

י ווען איינר פיל זאריג אודר צער האט

וועֹן

דיני הוצאת זרע לבטלה

יא ווען איינר הערט (דברים בטלים אודר ניבול פה)

פון דיא איילך זאכין ווען זיך דר מענש ניט היט קומט ער צו דר עבירה : נון ווען איר ווייטר שטעלין וואז פר עונשים דער פון קומין

א עז מאכט אלז איר אונז לנג אין גלות בלייבן אלז איר געפינדן אדם הראשון האט אוציא זרע לבטלה גוועזן דר דורך זיינה אונזרי עלטרן אין מצרים קומין

ב ווען איינר גערן איין עבירה טוט אונ׳ טוט בייא זיין לעבן קיין תשובה בקומט ער ניט דיא שכינה צו זעהין

ג ווער קיין תשובה דרויף טוט שטיט ניט אויף תחית המתים

ד זיין נשמה מוז ווידר מגולגל ווערין אויף דער וועלט

ה עז ברענגט מיתה אונ׳ מגיפה אויף דר וועלט

ו ווען ער וויל לערנן קען ער ניט פר שטין דיא סודות התורה

ז וויל ער (פוגם) מיזט אן דען (ברית הקודש) ווערין זיין קינדר אך רשעים

ח עז קומט דלות דר פון גלייך ווען איינר ניט גווארנט מיזט אן פרעגליך ברוט אונ׳ לאזט זיא דום פארין קומט דער אויף דר וועלט אזו אך דארך דען עונש בקומט ער אך דלות ווייל דאז ווארט (זילות) האט אזו פיל אין דר זאל אלז פת) פון דען חטא קומן דיא באעלדי מכט זאכין דער פון : נון ווען איר שרייבן איט וואס אלז אן דען חטא פר ריכטן קען

א ער זאל זעהין אלז ער גפאטר שטעפט ביקומט אלז אמן דז קינד אויף זיין סוים (אל) מיזט

ב ער זאל זעהין אלז ער אויף גרופן ווערט אלי חודש איין אמהל

ג ווען אמן אויז היבט זאל ער זאגין איט (כוונה בריך שמיה)

ד ער זאל געבין פיל צדקות צו דיא ארמי לייט

ה ער זאל רעכט שבת מכבד זיין איט וואס איהם מיגליך מיזט

ו ער זאל אן שבת פיל ליכטר אן צינדן אין זיין הויז

ז ער זאל פלייסג לערנן אי ער זיך ליגט ווען ער ניט לערנן קען זאל ער צו הערן לערנין

ח ווען ער מתפלל מיזט זאל ער ווינן אין דער תפלה

ט ווען ער בייא נאכט קריאת שמע לייענט זאל ער זאגין דיא ערשטה פיר קאפיטל אין תהלים

י ער זאל לערנן אלי טאג אכט צעהן פרקים אין משניות ווען ער ניט צייט האט זאל ער אך עטוואס משניות לערנן

21/13

יא ער זאל זיך גווינן צו לערנן דיא סודות פֿון דר תורה
יב ער זאל רעכֿט קריאת שמע לייענן וויא עש שטיט אין שערי ציון
יג ער זאל דעמוטג זיין אונ זאל זיך ניט בגאוה האלטן
יד ער זאל זאגן דען פסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה
טו ער זאל זאגן אין דר ברכֿה תקע בשופֿר דען יהי רצון וואש
דא שטיט אין שערי ציון צו וואר ער שטיט אין פֿיל תפֿילות
טז ער זאל זיך דר היצן ביז ער שוויצט ווען ער איין מלוה טוט ·
בפֿרט ווען ער מצות קנעט אודר מאכֿט זיא זעלבר אודר מיט
איין מת אום צו גין דז קבֿר מאכֿן אודר טראגן צו העלפֿין :
יז ער זאל ביפֿעלן קודם מותו אלז קיינר פֿון זיין רעכֿטה קינדר
זאלן אים נאך דר מטה גין אונ' זאלן אים קיין (לויה) נאך טאהן
יח ער זאל זיין מוציא גלן אויך עסין וואש ער מפטנייט
יט ער זאל אויך ציהן קליינה יתומים אין זיין הויז אונ' לערנן לאזין
כ ער זאל אונטר דיא ערשטן צעהן אין דר שול זיין
כא ער זאל גווארנט זיין אן ציצית ותפֿילין ער זאל דרויף זעהן :
כב ער זאל זיך ניט בהעפֿטין צו זיין וייב נייערט אן שבת אודר
יום טובֿ אודר ראש חודש
כג ער זאל ניט מפֿסיק זיין צווישן גאל ישראל אונ' שמונה עשרה
ווען מן טון קדושה אודר קדיש זאגט · דארום דיא באעלטי
זאלכֿין קען אמן איין כפרה האבין אויך דען חטא :

דיני מזוזה

דער מענש זאל שטעט גווארנט זיין אן דיא מזוזה אלז די גמרא
זאגט מיטלכֿר דר דא האט תפֿילין אויף דען קאפֿף · אונ'
ציצית אן קלייד אונ' איין מזוזה אן דר טיר דר טוט גוויש קיין עבֿירה
ווען איינר איין הויז האט מיט פֿיל חדרים זאל ער אן איטלכֿין חדר
איין מזוזה האבין וייל דז ווארט מזוזת זיין צווייא ווערטר זז מות
דז מיינט טייטש עש קומט קיין מיתה אין זעלביגן הויז

מאן זאל גווארנט זיין קיין אום זויבר וואסיר צו גיסן · פֿר איין
מזוזה עש איזט איין גרושה סכנה · ווער אפֿט זיין מזוזת
בודק איז דר לעבט לאנג אונ' בקומט פֿרומה קינדר · ווען איינר
הויז איין יהודי זיין הויז ליהט דערף ער קיין מזוזה מיט נעמן דיא
גמרא זאגט ווען איינר דיא מצוה פֿון מזוזה אודר ציצית ניט רעכֿט
האלט שטערבין אים זיין קינדר קליין אודר זיין וייב
אמן

85

מאן זאל קיינם פֿלוכֿין ווען ער טון אין רשע איז נייערט אן זאל
ביטן הש"י זאל איס (אחזר לאוטב) זיין רעכֿ אלי די קללות
וואס דער אענש פֿלוכֿט נעאט דער שטן · אונ' ברענגט זיא פֿר
הש"י ווען דער אענש אין איין סכנה איז · דרויף האבן געזאגט דיא
חכֿאים (אל יפֿתח אדם פיו לשטן) אך זאל אן דעם שטן ניט גדענקן
בפֿרט איין אשה ווען זיא איין קינד צו דרינקן גיבט זאל זי קיין קללה
אויז דען אויל לאזן עז איז איין סכנה צו דעם קינד אך זאל אן גווארנט
זיין פֿון שבֿועות ווען שון איין אאת שבֿועה איז וויא איר געפֿינדן
איין אעשה פֿון ינאי האלך אכל שכן שבֿועות שקר אודר שבֿועות
חנם · אונזרי חכֿאים האבן געזאגט פֿון דר עבֿירה פֿון שבֿועות
קואט איין חיה רעה אויף דר וועלט האבן זיא גזאגט דיא חיה איזט
דיא שידות דיא הייסט לילות דיא איז אאית דיא קליינה קינדר אין
זעלבגן הויז · אך קואט עניות דר פֿון דרום זאל זיך דר אענש ניט
גווינן צו שווערן בייא זיין לעבן אודר בייא זיינר נשאה אודר ער זאל
נהרג ווערן חס ושלום אודר בייא זיין חלק לעולם הבא עז איזט איין
גרושה סכנה ער אעכֿט עז אין איין ביזה שעה אודר אן איין ביזן
אזל זאגין אך ווען איינר תקיעת כף גיבט איזט גלייך אלז ער
שווערט דרום וועד זיין לעבן ליב האט זאל זיך היטן פֿר שבֿועות
אודר ווען איינר איין נדר טוט איזט גלייך אז איין שבֿועה זאל זיך אך
איין איטליכֿר היטן דער פֿאר :

דיא טעג זאל אן גווארנט זיין צו שווערן ווען שון (אאת) איזט
ח' ניסן ה' אייר ד' סיון ח"י תאוז ג' דר אבֿ ז' אלול צום גרלי'
ג' חשון ב' כסליו ד' ויב שבֿט ח' אדר · דיא דרייא צעהין טעג אין
יאר זאל אן זיך היטן פֿר איין שבֿועה · אין די טעג זאל אן זיין חבֿר
ניט לאזן שווערן ווען ער איין שבֿועה אויף איס האט א' ניסן ה' אייר
ד' סיון · אך ווען איינר איין שבֿועה טוט ווען עז שון אאת איזט
זאל ער אלי יאר דען טאג פֿאסטן :

דיני שקר

איין איטליכֿר זאל זיך היטן פֿון שקר צו זאגין · אלז איר געפֿינדן
איין אעשה איין בחור איז געוועזן פֿון איין (איוחט אשפחה)
אונ' דר בחור איז איין גרושר גנבֿ גווארן לסוף האט ער זיך אן זיינה
אשפחה דר איינט האט ער חרטה בקואן איז ער קואן צו רבי שאעון
בן שטח ער זאל איס העלפֿין אלז ער זיין ביזה אעשים זאל נאך לאזין

דיני שקר

ער וויל תשובה טאן האט ער אים גיזאגט היט דיך נאר פֿר שקר · אונ׳ רעט אייטל אמת ווערסטו עז גוויס לאזן האט ער איין שבועה געטאהן אלז ער עז האלטין וויל · האט איין אשה נעבן אים געוואנט איז זיא אוועג גנגן איז אים דר יצר הרע ווידר קומן האט ער איר אלז גיגנבת האט ער גדאכט דיא אשה ווערט ווינן · וואס זאל ער איר פֿר איין תשובה געבן זאל ער זאגן ער וואס ניקשט אייזט זיין שבועה ניקשן דער דארוך האט ער אלז ווידר געבן דרום זאל זיך איטלכר היטן פֿר שקר ווערט ער ניצול ווערן פֿון פֿיל עבירות :

דיני טבילה

ען שטיט דרום דיא פרשה פֿון אילה בייא דיא פרשה פֿון נדה · וויל איר ווייזן דיא אלוה פֿון טבילת נשים אייזט האז גרויס אונ׳ האבן אזו פֿילזין דר פֿון אלז דיא אנדר האבן פֿון דר אלות אילה · איין אשה נאך דר טבילה זאל זי אין דרייא טאג אין קיין וואריס באס גין · אך זאל דיא אשה דיא צו זכט גוואנט זיין אונ׳ זאל נאך דער טבילה זאגן (כזה הלשון) דוא בייזט כשר ווען זיא אזו זאגט רופֿט אין אויך דען הייאל אך אויז כשר ווען זיא אביר ניקשן זאגט שווייגט אין אויך דען הייאל אך קואן דר נאך בייזה קינדר דר פֿון · אך ווען זיא פֿון דר טבילה קואט אונ׳ בגעגנט איר איין דבר טמא חס ושלום זאל זיא ווידר גין אלז איר גפֿינדן רבי ישמעאל זיין אוטר אייזט קואן פֿון דר טבילה איז איר איין חזיר בגעגנט האט זיא זיך ווידר טובל גוועזן אייזט איר איין הונט בגעגנט האט זיא זיך ווידר טובל גוועזין אזו האט זיא עטליכה מאהל געטאן האבן דיא מלאכים הש״י געבעטן האט איר הש״י מלאכים געשיקט אייזט דר תלמוד חכם · פֿון איר קואן אך זאל זיא ניט אליין היים גין אכל שכן צו קיין ברונן צו גין :

איין תחינה בייל טבילה נאך דען קריאת שמע צו לייענן

יהי עז זאל זיין דער ווילן פֿון צו פֿר דיר גאט איין גאט בטעפֿר פֿון דר גנצי וועלט אום ווילן דיין הייליגן נאמין דער געהייליגט אונ׳ געלאפרט איז דוא זאלשט פֿר נעאן איין גיבעט טוא צוגין פֿון דיין הייליגן וואונוגג אויך איר אונ׳ זאלשט גדענקין איך דיין דינשט אידי (פלוני בת פלונית) אונ׳ זאלשט געבן דיין דינשט אייט איין זרע כשר אונ׳ איין נשאה קדושה אונ׳ זאל לערנן אין דיין הייליגי תורה אונ׳ זאל האלטן דיין גבאט אונ׳ זאל טאן צדקה אונ׳ חסד אייט דיא לייט אונ׳

זאל

סגולת אויז ספרים גיצויגן

זאל בלייבן לעבן אונ' זאל אן איהם קיין חסרון זיין עז זאל זיין צום ווילן
דיא זאג פֿון איין גאט איין ביטעפֿר אונ' איין ערלייזר טוא עז אום
ווילן דיין נאמין טוא עז אום ווילן דיינר רעכֿטי האנד טוא עז אום ווילן
דיין הייליקייט טוא עז אום ווילן דיין תורה העלף איר מיט דיינר
רעכֿטי האנט אונ' ענטפֿור איר :

איין אשה דיא אין ניינטן חודש קואט אונ' זיא צווייפֿלט אלז זיא זיך
האט פֿר זעהן אן עטוואס זאל זיא זיך אין ניינטן חודש טובל
זיין אודר זאל זעהן אין בוים אייל גלייך ווען זיא דר טרעקט אודר זיכֿט
עטוואס איין אשה דיא דא פֿלעגט אפיל צו זיין זאל נעאין ענייק אונ'
זאל דען בויך מיט סמירן פֿר דען פֿייער אונ' דער נאך זאל זיא אויך
איין לואפין זיחר טאג סמירן אונ' זאל איהם וואריס אמכין אונ' זאל
איהם אויך דען בויך בינדן נוך זאל זיא איין שטיין רובין אן האלז
טראגין אך זאל זיא עסין אודר טרינקן וואס זיא גילוסט זונסטן מיז
זיא חט וטלוט אפיל :

ע"א זיא זאל זיך נעאין דאז הערץ פֿון איין האס אונ' זאל עז איין
וויגן אונ' זאל עז אן הענגין :

ווען איינר גיט אבֿקר חולה זיין זאל ער נעאין פֿון זיין סוואט
אונטר דער אקסיל אי ער ניין גיט צו דען חולה אודר ער זאל
אהרבער אין אויל נעאין : להולה ענים נעם רוזיאן מיט
רוזין וואסיר אונ' סמיר עז אויף דיא אויגן גיט דיא היץ אוועג :

סגולה לשווינדל נעם עניט אונ' ליג עז אויף קופן אונ' בראכֿט דיך
מיט אודר נעם עניס אונ' טוא עז אין אלין עסין :

סגולה ווען איינר איין פאן אודר איין גרעט אין האלז האט זאל ער
נעאין אזו איין פאן אודר גרעט אונ' זאל זאגין חד חד
נחית בלע בלע נחית חד חד דאז זאל אן דרייא אאל זאגן :

סגולה דיא ווארצלין צו פֿר טרייבן נעם איין גאל פֿון איין בהמה אונ'
סמיר זיא אויף איין לואפין אונ' ליג עז אויף דיא ווארצלין
פֿאלין זיא רונטר : סגולה פֿר איין ענין הרע אודר פֿר כישוף
נעם גוועגס זילבר אונ' ווייסה סטיין וואס אן גפֿינר אין אאגין פֿון
איין סווארצין האן צו איין זכר אונ' פֿון איין הון צו איין נקיבֿה אונ'
זאלץ אונ' טוא עז אין איין האסיל נוס אונ' גלעב דיא נוסצו מיט וואקס
אונ' הענגס אן האלז : ע"א נעם סטיל סווייגנטג וואסיר אונ'
זאלץ אונ' טוא דרייא בראנד קוילן ניין אונ' טוא דעם חולי אויף זיין
פנים אונ' הענד וועשן : ע"א איין הערץ פֿון איין האס אודר פֿון
איין הונד הענגט אן קען איס קיין כישוף ניקס טאן :

ת ר ש ל ב ע